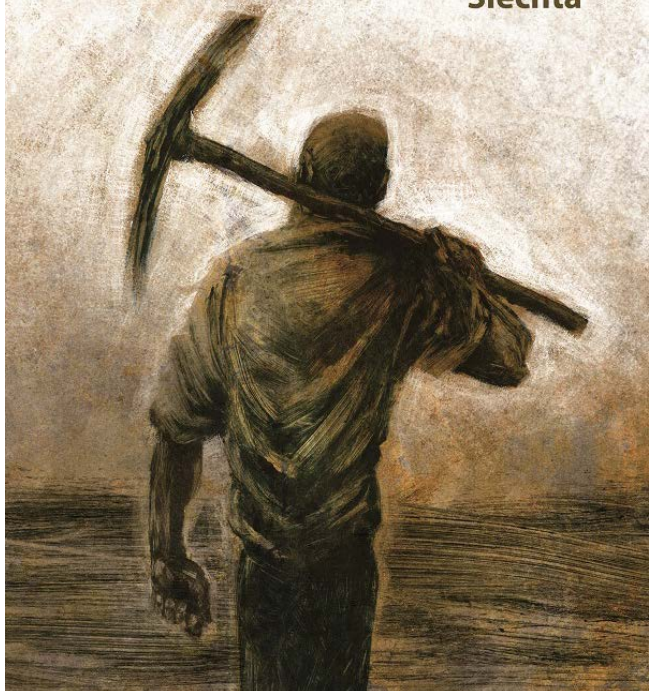

POD ZEMÍ

Antonín
Šlechta

© Antonín Šlechta

© Tomáš Kučerovský

ISBN 978-80-905425-6-3 (tisk)

ISBN 978-80-905425-7-0 (epub)

ISBN 978-80-905425-8-7 (mobi)

ISBN 978-80-905425-9-4 (pdf)

Pod zemí

Antonín Šlechta

*Věnováno každému, kdo kdy
hájl živobytí s krumpáčem v ruce.*

Sestup do podsvětí

Seděl u studených kamen a kouřil. Zachmuřený obličej splýval se stínem, který na něho vrhala Zbyškova šatní skříň.

Žhnoucí oharek cigarety se každým potáhnutím o pár milimetrů přiblížil ke zčernalým rtům. Když se doutnající konec cigarety téměř dotýkal masitých úst, žlutohnědé prsty uchopily nedopalek a nemilosrdně ho zatlačily do dna popelníku. Automatickými pohyby vysvobodil z krabičky START bílou ruličku. Škrtl sirkou a další oharek zamířil na dočasnou pout'.

Viděl jsem toho člověka jeden jediný den, ale neviděl jsem ho nekouřit. Kuřácké perpetuum mobile. Myslím, že nešlo jinak, než že celou výplatu směnil ve stánku na autobusovém nádraží za kartony cigaret.

Z prvního pohledu nešlo soudit, jedná-li se o postarší máničku, nebo o houmlesáka na startovní čáře. Čtyřicátník neurčitého původu, tak trochu cikán barvou kůže, šikmýma očima Asiat a mastnou blond hřívou Švéd k pohledání. Dřepěl na židli bez čalounění a nikoho si nevšímal.

Zpustlý hromotluk, jehož pevné kontury zvolna přecházely v sádelnaté partie nad pevně uvázanou šňůrou montérek s datem výroby někdy na začátku kolektivizace zemědělství. Rád'a, jeden

z mých nových spolupracovníků.

Mezi úpické vodárenské dělníky jsem nastoupil za dob kralování bolševika, v časech, kdy ještě nikdo netušil, že král bude co nevidět nahrazen sborem volených dobrovolníků. Do dne D zbývaly tři roky.

Můj první den v partě, se kterou jsem následujících bezmála deset let objížděl vodovodní a kanalizační revír Úpicka a širokého okolí. Den, kdy se světlo drápal z noci skrze mlžný opar červnového rána. Den, kdy jsem poprvé vstoupil do světa figurek národa vodárenského. Figurek, které se rekrutují z nejneuvěřitelnějších lidských osudů. Zjizvené duše, nepolapitelné náтуры, podivni na sta způsobů, osudy zatracené sebou samými, někým odložené nástroje k nepotřebě...

Vodárenské řemeslo vždycky bylo a je víc o krumpáčích a lopatách nežli o řemesle samotném. Improvizace na každém kroku. Dobrodružství skrývané metr a půl pod zemí, kdy nevíte, co s posledním úderem krumpáče objevíte. Sklonění nad rozedraným masem země skrytě něco poštemínkujete, porochníte, přiškrtíte, převekslujete, rozhejbete, zaslepíte, propojíte. Pak všechno zahrnete zemí a věříte, že vše poběží dál, jak by běžet mělo, ale to už nikdo nevidí, nekontroluje, nezvítá.

V šatně se nedalo nadechnout, kouřili všichni i přes varování nápisu na dveřích. Červeně přes šablonu vystříkaná výzva – Zákaz kouření. Vzal jsem s povděkem, když po dvou hodinách pracovních diskuzí o ničem zavelel parťák Vlaha: „Jedem to vomrknout, i ty mladej...“ Jen kývnul prstem.

Šest chlapů plus já, novic s kouřovými slzami v očích, jsme se zvedli, posbírali z opěradel židlí zavěšené svačiny a naskákali do gazíka. Po pár

kilometrech jízdy jsme zase vyskákali. Slunce raní mlhu už dávno rozpustilo. Rodil se příjemný teplý den. Země voněla vláhou.

Parták bez okounění rozdělil práci: „Ty si běž, Ráďo, na svý, my jdem na druhej konec a ty (zase to gesto prstem) pospíchej pro zápisný, ať máme na odpoledne nákej náskok.“

Pár hrubých, dvojsmyslných poznámek spolupracovníků mne tlouklo do zad a popostrkovalo směrem k nejbližšímu krámku, k samoobsluze na jediné pořádné rtyňské křižovatce. Nejradši bych chlapy poslal tam, kam může jen klystýr a prst pana doktora, ale udusil jsem vztek v měkké náruči probuzeného dne.

Až prolijeme hrdlem obsah několika lahváčů i točených piv, staneme se rodnými bratry. Padneme si kolem krku, milenci opilosti, a skácíme všechna tabu nováčka, jako kostičky dětského domina. Přisahám při všech mozolech, které mi na dlani ještě kdy naskáčou!

Vysypal jsem drobné na nerezovou mis-ku pokladny, hodil si montérskou brašnu s deseti dvanáctkami a půllitrem rumu na rameno, usmál se na slečnu pokladní, která se zdála být stejnou novickou jako já, jen na jiném bitevním poli. Posunul jsem si řemen brašny, aby neřezal, a vrátil se cinkavým krokem zpátky. Loudal se, co to šlo, táhnul nohu za nohou neochotně a nevrle. Zatím ještě nebylo nic, co by mě s vodárenskou partou poji- lo dohromady, žádné zážitky, průšvihy, nic, čím by mi byli blízcí.

Na dohled kopajících chlapů mne čeka- lo překvapení. Na jedné straně výkopu stály čtyři o lopaty se opírající postavy. Pátá dole ledabyle vyhazovala hlínu v nepravidelném, dlouhými pře- stávkami přerušovaném rytmu. Na straně druhé automatickými pohyby v pomalém pravidelném tempu kopal Ráďa. Co chvíli se zastavil, zdvihl ramena k uším, potáhl dlouze z cigarety, posunul ji až do samého koutku úst, kamsi chvilku smutně koukal a znovu se sklonil k práci.

„To je mi teda povedená parta,“ zaklel jsem polohlasem a šoural se blíž v neblahé předtuše, že se budu u krumpáče střídat s Ráďou a okolo se bude poflakovat pět chlapů na jednu lopatu. Nasta- la všeobecná, všemi vítaná přestávka, pracovní pauza, šlus.

„Kde ses toulal, mladej, žízeň je svině.“

Na odpověď nikdo nečekal. Sedmkrát syk- la otevřená lahev piva, zaznělo sedm slastných oddechnutí v jediné slavnostní salvě. Jednou cvak- la zátka od rumu, postupně odeznělo sedm hla- sitých otřepání a opět sedm slastných oddechnu- tí. Pijácká opereta, bez zkoušky, na ostro. Kdopak k ní asi psal libreto? Muziku si každý tvrdil sám.

Sotva jsem polknul poslední lok, už mi str- kali krumpáč do ruky. „Skoč do díry, hošane, a zkus si to.“

K mému překvapení jsem rozšířil počet kopajících na pravé straně výkopu. Hráli jsme přesilovku šest na jednoho. Divný hokej. Potýkal jsem se s ohmatanou násadou krumpáče a byl v tu ránu zpocený až za ušima. Narážkám chlapů na výkonnost náctiletých mladíků jsem nastavil nahrbená záda a červenal se do tmy výkopu. V duchu jsem tucetkrát proklel každého z nich.

„Ukaž to sem,“ vysvobodil mne z díry Vlaha.

Vystřídán, byla mi svěřena má vlastní načatá láhev dvanáctky Krakonoše. Obrátil jsem se ke Zbyškovi: „To máte zvláštní pořádky. Je na trestný lavici, že kope sám?“

„Zkus kopat s ním, ani si nečutneš. Nepustíš tě k tomu,“ ušklíbl se na mne.

„Chce pobrat prémie za celou partu?“

„Ráďa? Né. Jen je trhlej. Dobrej chlap, ale má drobátko úlety. Sestup do podsvětí a tak, však poznáš.“

Ne že by mě už nenapadlo, že je cvok, napadlo, ale sudťe si někoho, když blázen je každý sudý a normální není každý lichý.

Díval jsem se na jeho propocená záda. Nořila se do výkopu, šmrdolila v něm a za pomoci silných paží tahala z díry příděly hlíny, lopatu za lopatou. Lidský stroj, páky, písty potažené masem, nehlučná kraksna jedoucí na lahvovou dvanáčku, vypouštějící zplodiny cigaretovým dýmem.

Kope bezmála hodinu. Šlape bez ustání. Hranatá mašina, korečkové rypadlo za šestnáct stovek měsíčně plus diety. Ale jasně jsem viděl, že je někde jinde, že tady není s námi, že mu zrovna teď nic neříká parta alkoholem rozjasněných chlapů, že krumpáč s rovnou špičkou nevnímá. Jen jakoby bezděčně vykusuje ze země slehlou písčitou hlínu. Trochu mne zamrazilo.

Tříkrát jsem se podíval do díry, když na mne

vyšla řada, abych potěžkal pracovní nářadí, a hned nato jsem vyrážel s montérskou brašnou vyměnit prázdné skleněné za plné skleněné. Pokladní se culila. Culila se čím dál víc. Po třetí návštěvě samoobsluhy jsme byli kamarádi.

Já ji pokaždé vypověděl veselou příhodu z nasávání, sprádaje sítě v trojúhelníku ženského těla. Chlapi mě se stoupajícím počtem piv a rumu jeden po druhém adoptovali, přijali mne za vlastního, v díře nalezeného bratra. Ráďa ne, ten kouřil, kopal, pil.

Ale jako když utne, najednou z výkopu vyletěla lopata, za ní krumpáč, pak se vyškrábal Ráďa sám. Oprášil si ruce o špinavé montérky, chvilinku koukal kamsi skrze nás do světa, který znal jen on, a pak důrazně prohlásil: „Dělejte si to, jak chcete, já končím!“ A odcházel.

Koukali jsme za ním oněmělí, jako by nám z ruky vytrhl naši vlastní kozu a odváděl ji do svého chlívku.

„Ráďa boduje.“

„Kdo ví, co se mu mate v makovici,“ uzavřel parták diskusi. Mlčky mi podával prázdnou brašnu vyspravovanou měděným drátem a já posbíral prázdné skleněné a vyrazil na okruh rtyňským úvozem.

Naposledy jsem navštívil samoobsluhu a slíbil slečně výlet parníkem po Vltavě. Na svou pionýrskou čest. Chvíli poté jsme jako jeden muž vyhlásili fertik a šli do Klubu, do jediné otevřené hospody v městečku, přivítat do svých řad nového pracovníka, posilu, fachmana. Tedy mne.

U stolu vedle pípy, pod obrázkem Švejka, seděl Ráďa. Skrčený za sklenicí piva, schovaný v obláčcích cigaretového dýmu. Anděl Nikotin na dovolené v Klubu pod laskavým dohledem hospodské, boubelaté Jarmilky.

„Co jančíš, Ráďo?“ poklepal mu na rameno jeden z mých adoptivních otců, tuším, že Pepík.

Ráďa si ho změřil nepřítomným pohledem, zvedl ruce nad stůl, prsty v křeči: „Teď mě nech bejt, za deset minut je sestup do podsvětí,“ procedil skrze zaťaté zuby. Hrklo ve mně. Zbytek mě chytil za loket.

„To je dobrý, Máco, nelekej se, chlastej.“

Poslechl jsem. Jarmilka před nás nasázela mokré püllitry a my se do nich bezhlavě pustili. Pivo příjemně chladilo rozehřáté útroby. Uplynulo sotva deset minut a Ráďa začal s kýmsi rozmlouvat, přít se, dohadovat. Slovo jsem mu nerozuměl. Věty z něho lítaly jako erupce na slunci, nekontrolované a bez přípravy. Trhavě gestikuloval rukama. V obličejí napětí k prasknutí, pod kůží se rýsovala kdejaká žilka. Naráz široce otevřel modré smutné oči, celý se přikrčil, zdrcnul a ramena se mu roztrásla, jako by byl pětiletým vykukem chyceným při lumpárně. Očividně koktal strachy.

Nikdo z chlapů si ho nevšímal, asi byli zvyklí.

Dým z cigaret se válel hospodou sem a tam. Tvořil víry a soustavně se posouval k nejbližšímu větráku. Ráďa zahalen do kouře vlastní cigarety začal někomu někde cosi rozkazovat. Žíly na krku mu naběhly, bělmo vytřeštěné do jiného světa. Sevřenými ústy cedil rozkazy. V momentě zestárnul o dvacet let. Jarmilka po něm blýskla rozhněvaným pohledem, čekala problémy a také se jich dočkala.

Opilost byla mou paní, družkou, milenkou i odvahou, ale přesto mne do židle přimáčkl strach. Ne z Rádi, ten byl ode mne přes dva chlapy, ale posedla mne tíseň z toho, co se odehrávalo v něm. Chlapi mi potom mnohokrát vyprávěli, že to, co vidí, neexistuje, že jsou to vidiny mozku s přehozenou výhybkou. Jenomže já se nějak nedokázal vyrovnat s myšlenkou, že když to celé neexistuje, jak je možné, že to vidí. Ale hlavně - když jeho mozek produkuje vidiny, které sám není schopen rozeznat od skutečnosti, jak mám proboha vědět, že skutečnost, kterou vnímám já zdravým mozkiem, není také jenom vidina, bublina bez podstaty, bez opory. Toho pocitu jsem se po setkání s Ráďou a jeho sestupem do podsvětí už nikdy nezbavil.

Sklenice piva se rozlítla na střepy. Obrázek Krakonoše na püllitru se rozpadl do ztracené mozaiky a pivo naposledy zašumělo, vzkypělo, než se ztratilo ve škvírách staré podlahy. Ráďa si toho nevšiml, rukama pořád ještě odstrkoval kohosi z podsvětí. Všiml si však mladík s kravským kruhem v nose, jemuž lepkavé pivo umylo holé nohy v notně opotřebovaných sandálech.

„Ty kreténe!“

Dříve nežli jsme zdvihli pohledy od rozpadlé sklenice, chytil Ráďa mladíkovu ránu do týla. Nepříjemný, tupý zvuk úderu utišil hospodu. Ráďa se ani neotřepal, skoro naslepo hmátnul a chytil mladíka za límec a ruku zase spustil dolů. Boubelatá Jarmilka jen bezmocně rozhodila rukama

a zalezla za hospodský pult pod ochranu starodáv-
né pípy.

Mladíkova hlava s vyvaleným zděšením
v očích se zastavila o stůl. Tělo neposlušně pokračo-
valo v pádu k zemi, až sebou nakonec strhlo
i zakrvácenou hlavu. Ve mně by se krve nedořezal.

„Klid, Máco,“ uklidňoval mne Zbyšek.

Na zemi se nic nepohnulo. V hospodě bylo
jako u Šípkové Růženky těsně před polibkem prin-
ce. Všichni jako ze dřeva vyřezaní, Skupovy loutky
po divadelním představení. Ráďa se zvedl ze židle,
ruce mrtvě visely podél těla.

Někdo políbil princeznu a od zadního sto-
lu vystřelili zbývající mladíci s kravskými kru-
hy v nose. V očích jim hořela pomsta. Sápali se
na Ráďu jeden přes druhého. Snad je ani nevní-
mal, ale odhazoval je daleko jako kriketové míčky
ve školním kole branných závodů.

Hospoda se vyprázdnila. Mladíci s potrha-

nou kůží zmizeli tak rychle, jak jim to újma na zdraví dovolila. Bez placení, bez pozdravu. Shlukli jsme se okolo Ráďi. Stál s krabičkou sirek v ruce mezi převrácenými stoly a židlemi. Z cigarety se kroutil na svobodu modravý dým. Ráďa pohlédl na Pepíka střízlivýma očima. Tak propastný smutek jsem ještě nikdy v očích člověka nespatriil.

„Pane Vlaho, za korunu skleničku.“

Pepa šel k pípě, natočil do ticha a prázdného püllitru, co se do něj vešlo, a podal ho Ráďovi.

„Vy se budete mít v podsvětí dobře, pane Vlaho, vás tam mají moc rádi.“

Cvakknul o stůl vyštrachanou mincí, chvíli koukal do püllitru a pak začal dlouhými doušky polykat pivní pěnu. S posledním lokem vlítli do místnosti policisté.

Ráďa namířil na návštěvu ukazovákem a zařval: „S váma nikam nejdu, chci Růžičku.“

Policisté se snažili Ráďovi domluvit. Neodpovídal jim, nereagoval, ale výraz jeho tváře je přesvědčil, že bez Růžičky to nepůjde. A nešlo. Místní doktor Růžička si odvedl Ráďu až k bílým andělům v psychiatrické léčebně. Ale jeho cesta vedla zřejmě jinam, protože za několik dní zemřel, odešel napořád do svého podsvětí.

A tak během jednoho dne do mého života vstoupil a zase vystoupil Ráďa, kuřácké perpetuum mobile, muž z podsvětí. Otiskl do mne své smutné oči a já cítím od toho momentu, jak se všude roztahuje, jak bez přestání dotírá, jak vábí – sestup do podsvětí.

Nemoc a uzdravení

Můžete si být naprosto jistí, že když se léta plácáte od vodojemu k vodojemu, od čerpací stanice k čerpací stanici, od výkopu k výkopu, za deště, mrazu, ve vánici, ve větru, pod palčivými paprsky slunce, jednou kopete krumpáčem hlava nehlava propocení v podzimním vlezlém větru, podruhé se brodíte v ledových holínkách bahnitým trato-lištěm a potřetí promočení nechápavě koukáte, jak vám na kost mrznou šaty na holém těle, počtvrté, popáté, pošesté a tak dále, zkrátka si můžete být jistí, že se vás jen tak něco nechytne.

Ale tentokrát jsme to krapánek přepískli, tentokrát jsme přetáhli péro. Kdosi v kanceláři rozhodl, že propojka vodovodu na Odolov bude hotová do konce týdne a ani o den déle.

Z vyhráté místnosti, skrze ojíňené okno, může vydařená zima vypadat idylicky. Navodí rozněžnělý pocit ladovských obrázků s příchutí cinkání vánočních zvonků, ale když rozmotáváte klubko dvoucoulové polyetylenové hadice promrzlé jedovatým dvacetistupňovým kousancem mrazu a snažíte se narovnat potrubí do vyfrézované rýhy v zemi, brzy poznáte, že mrtvá černá hadice hravě přepere dva dospělé chlapy, a to prosím žádná tintítka.

Rozhrkaná fréza snadno jizvila měkkou

zemi pod půlmetrovou příkrývkou sněhu, ale nežli jsme položili potrubí, čerstvě vyvržená hlína skrz na skrz promrzla v ledovém větru a dostat ji zpátky do vyfrezované rýhy byl úkol náročný pro náš obstarožní bagr i usměvavého bagristu Mít'u.

Na obsyp potrubí pískem nikdo ani nepomýšlel. Čtyři chlapi byli rádi, když s vypětím všech sil srovnali konce dvou hadic proti sobě, aby dvoucoulové závitky holendru do sebe zapadly. Spoj ještě nakvap zabalit do voskovaného plátna, aby se oddálilo zrezivění pozinkované fitinky, a rychle naskákat do kabiny Lady Nivy s bublajícím motorem a prodlouženým zadkem. Alespoň na malou chvíli ulevit promrzlým prstům.

At' se nikdo nediví a nedělá překvapeného, že mne chytila pod krkem a bez slitování srazila na lůžko. Rozhicovala mi tělo a trásla jím v horečkách. Nemoc, choroba.

Pan doktor s cvikrem v půlce nosu na lékařském středisku suše konstatoval: „Angína.“ Vypsal mi zkušenou rukou recept i neschopenku jedním šmahem. Sestřička si posunula drdol zprava doleva, aby byla pořád šik, a doktorovo rozhodnutí potvrdila víc než rezolutním úderem razítka. Zálibně si prohlédla výsledek své práce. Spokojeně se usmála a bez pardonu či dalšího zdržování mne vypoklonkovala ze dveří ordinace se slovy: „Jedenáctého na kontrolu k panu doktorovi. Další!!!“

V lékárně mi ramenatý hromotluk s chlapecským knírkem a ženským hlasem za mírný poplatek vydal léky - bílé kulaté a žluté šišaté. Krabičky od léčiv počmáral tajemnými klikyháky, pravděpodobně označujícími předepsané dávkování. Navrch mi přidal radu k nezaplacení, pro dnešek úplně zdarma: „Pijou hodně tekutin a hlavně ležej a potěj se, aby jim horečka ustoupila.“

Poděkoval jsem zdvořile a přemýšlel, zda je také zachvácen horečkou, nebo jestli si jen tak pro

radost zaonikal. Dál jsem se již nezabýval obojetnou podobou lékárníka a odkráčel k domovu plnit požadavky vědy doktorské i lékárnické.

Plně si vědom letitého účasti v systému povinného zdravotního pojištění, vyhradil jsem si ve svém bytě jedna plus nic samostatný pokoj s nadstandardní péčí o pacienta. Tedy s televizí a dietou poskládanou z nejrůznějších laskomin pro ten účel nakoupených v obchodě na sídlišti.

Polykal jsem prášky v předepsaných intervalech, potil se do peřin, až se z nich kouřilo, tělo vyživoval dobrůtkami a čas si krátil sledováním televizních programů, jež byly pro mne tenkrát novum. Barevné, ozvučené, podmanivé.

Trvalo několik dnů, než horečka ustoupila, a tak si nejsem zcela jistý, zda se odehrálo všechno tak, jak to tu stojí černé na bílém.

Vzpomínám si dobře na barevné obrázky televizních programů, jak bezpečně schované za skleněnou přepážkou obrazovky poskakovaly před

mýma očima. Chvillemi radostně skotačily, chvílemi naléhavě burcovaly, ale více méně se celou dobu chovaly drze a vlezle.

Dělaly na mne modravá ramena a tvářily se důležitě. Úzkostlivě se snažily vyvolat ve mně dojem, že na událostech za skleněnou bublinou naprosto neodmyslitelně záleží celý můj život a zdaleka nejen můj.

Zprvu nahlížel jsem na svého televizního společníka poněkud s nedůvěrou a odtažitě. Čudlím ho vypínal, zapínal, štemínkoval barvy i zvuk, opatrně zkoušel zdírky a nejrůznější hejblátka, ale posléze, oslaben náporom zákeřné nemoci, jsem zcela podlehl kouzlu barevných obrázků.

Zahodil jsem za hlavu nedůvěru i obavy a nechal se omámit smyšlenými televizními příběhy s odvěkým motivem, jak pravda a dobro po tuhém, nelitostném a mnohdy zákeřném boji vítězí, i když to někdy trvá déle nežli sto dílů.

Nořil jsem se do hlubokomyslných úvah komentátorů a komentátorek událostí ze světa i z domova a žasnul v nekonečném údivu nad spleťtostí světa a dějů v něm. Pokorně jsem naslouchal upřímným vyznáním náboženských vůdců o lásce člověka k člověku, člověka k bohu a boha k člověku. S hubou dokořán se podívoval nad zhovadilostmi zábavního průmyslu s jeho pseudoštěstím a pseudoproblémy, kdy se všichni radují a nadšeně vriskají při každém pšouknutí, kdy nikdo není k utišení, když všichni hromadně pláčou nad rozlitým hrnkem mléka, aniž by kdokoliv vzal hadr a mléko z podlahy setřel.

Ideologové praví, leví i středolevopraví zaplétali mne do sítí argumentů, grafů, tabulek, statistiky, průzkumů, průměrů a mediánů. Předháněli se, přeskakovali, přejmenovávali, přeloktovali. Já jim držel pěsti a s napětím sledoval, jak sportovní utkání vyvrcholí, ale nic. Remíza, pat, šul nul.

